

USENGA WOWANDIKIGWE NA Yakobo Ulongozi

Usenga wowandikigwe na Yakobo kwa wanhu wose ni chitabu cha Yakobo chandikigwa na munhu imwe yatang'higwe Yakobo. Yodahika Yakobo kakala sekulu wa Yesu, yeye kakala mulanguliza muna yamabumbila ya wahuwila wa Chilisito wa mwanduso lusita ulo iviya kakala uko muna umting'hano wa Yelusalemu, yola-gusigwa muna ichitabu cha Sang'hano za Watumigwa 15:13. Mtumigwa Paulo kamtanga ino mhanda ya bumbila da wahuwila wa Chilisito muna Wagalatiya 2:9. Wasomi wogesa kuwa usenga wa Yakobo wowandikigwe kwa wanhu wose wandikigwa ung'hali kufika mwaka 50 kwandusila viyelekigwe Yesu. Kwaviya Yakobo kakala mulangulizi wa bumbila uko Yelusalemu, yodahika kandika usenga uno viyakalile uko.

Yakobo muna ichitabu chake kawandikila “mweye makabila longo na maida ya Isilaeli womupwililike mwiizisi zose” muna 1:1. Mafundizo ya Yakobo ni kwa ichimu cha Wachilisito wose mbali kwaviya kandika mbuli “makabila longo na maida” yolagusa kuwa Yakobo kakala na lungilo kwa kuwandikila Wachilisito wa Chiyahudi dimwe kwa dimwe. Kwaviya usenga uno ukala na fambulo kufika kwa lung'husesa lwa wasomaji, chikala na mbuli nyingi. Yakobo kolagusa vinogile kusionhela uhamwe wa uhuwilo na sang'hano. Mbuli iyo ya

uhuwilo wa kweli wowoneka kwa sang'hano yolagusigwa muna 2:17. Iviya kawazuma kusunhela kulagusa ulondo ng'hani kwa wanhu weli na vinhu vingi muna 2:1-4, na kuwalongela wayalole ng'hani yaja yowolonga muna 3:1-12.

Yeliumo

Yakobo kowalamsa wasomaji wake muna 1:1.

Kaidi kowagela moyo Wachilisito kwa kufunya umoyo lusita lwa manhesa 1:2-27.

Maabaho kandika yolondeka uhuwilo uwoneke kwa sang'hano muna 2:1-26.

Iviya kandika viya mbuli vizili na udahi 3:1-12.

Kaidi Yakobo kofambula kuwa ubala wa Mulungu ni mbasakanyo na ubala wa wanhu muna 3:13-4:10.

Maabaho kowazuma wasomaji wake sekewaigode ng'hani muna 4:11-5:6.

Kuuhelelo Yakobo kogotola usenga wake kwa kuweng'ha ndagilizi za chila siku muna 5:7-20.

¹ Niye Yakobo, msang'hani wa Mulungu na wa Mndewa Yesu Chilisito, nowandikilani mw-eye makabila longo na maida ya Isilaeli womup-wililike mwiizisi zose. Nowalamsani!

Uhuwilo na ubala

² Ndugu zangu, muhapatigwa na magezo mbasakanyo mudeng'helele ng'hani.

³ Muvimanye kuwa kugezigwa kwa uhuwilo wenu kogala ufunyaumoyo.

⁴ Mbali ufunyaumoyo ulondeka ukomeleze sang'hano yake muladi mudahe kukangala na mumeme chila chinhu bila kuhungukilwa chochose. ⁵ Mbali one munhu yoyose kumwenu yahahungukilwa

na ubala, yatambike kwa Mulungu yoyoweng'ha wanhu wose kwa mvunyo na kwa makono maida bila ya kubwakila, nayo kezakwing'higwa. ⁶ Mbali lusita voyotambika kolondeka kuhuwila bila lugano jojose, kwaviya munhu yoyose yodumba kalinga fana wimbi dili mwiibahali dodihembelusigwa na beho. ⁷ Munhu fana iyo sekeyagese kuwa kezahokela chochose kulawa kwa Mndewa, ⁸ kwaviya mdelenya na wa kuhinduka hinduka muna ugenzi wake.

Ungayengaye na kuwa na vinhu vingi

⁹ Ndugu yeli ngayengaye kolondeka yadeng'helele kwaviya Mulungu komwinula uchanyha, ¹⁰ nayo munhu yeli na vinhu vingi kolondeka kudeng'helela lusita Mulungu vondagasegeze vinhu viyelinavo. Kwaviya munhu yeli na vinhu vingi kezafosa fana luwa da kuchuwala. ¹¹ Zua dahalawa na vuke jake kali donyaza mimeya yose, na maluwa yake yopagatika na unovu wake wose wobanangigwa. Ivo ivo munhu yeli na vinhu vingi keza nangigwa muna zisang'hano zake.

Magezo

¹² Wamweda wanhu waja wosigala kwaminika muna ukugezigwa, kwaviya lusita vondagayahume magezo, wezahokela gweko jawo da ugima uja Mulungu uyalongile kezaweng'ha wanhu waja wowomulonda. ¹³ One munhu yahagezigwa, sekeyalonge, "Nogezigwa na Mulungu." Kwaviya Mulungu hadaha kugezigwa na wihi, wala yeye hamgeza munhu yoyose. ¹⁴ Mbali chila munhu kosongezigwa na

tamaa yake mwenyewo kwa kukwegigwa na kunamata. ¹⁵ Maabaho tamaa ihile yahakangala yolela uhasanyi, uhasanyi uhakangala wolela ifa.

¹⁶ Mweye ndugu zangu wahuwila, sekemuvwiziligwe. ¹⁷ Chila chitumetume chinogile na hachihunguke chochose cholawa kuulanga kwa Mulungu, volawa kwa Tata, mulumbaji wa mabung'hulo, hahinduka wala kabule chilaguso chochose chochilagusa kuwa yeye kogaluka galuka. ¹⁸ Kwa malondo yake mwenyewo, kacheleka cheye kwa mbuli ya kweli, muladi chiwe fana nhosa ya malimbulo muna iviumbe vake vose.

Kuhulika na kutenda Mbuli ya Mulungu

¹⁹ Ndugu zangu walondwa sekemuzimize mbuli ino, chila munhu kolondeka yawe kahuha kuhulika, mbali sekeyahuhe kulonga wala kuwa na ludoko. ²⁰ Kwaviya mwene ludoko hadaha kutenda mbuli zozimnogeza Mulungu. ²¹ Kwa ichimu icho muleke ugenzi wihile na wihi mvunyo wowenele kumwenu. Muhokele kwa unyendanyenda mbuli ija yoihandigwe mgati yenu na yoidaha kuwalopola mweye.

²² Ivo sekemuivwizile kwa kuhulika muhala mbuli ya Mulungu, mbali muitende. ²³ Kwaviya munhu yahawa muhulikaji wa mbuli na siyo msang'hanaji, munhu iyo kalinga fana munhu yoyolola chihanga chake mwiichilole. ²⁴ Koilola mwenyewo, maabaho kohita na zake na lusita koizimiza viya viyeli. ²⁵ Mbali munhu yoyalolesa goya malagilizo yagangamale yoyoweng'ha wanhu ulegeho na kugendelela kuitendela

usang'hano muna yamafundizo ya Chilisito. Na siyo kuhulika muhala na kuzimiza mbali koifikiza ng'hani. Munhu iyo kezatemiligwa mate na Mulungu kwa sang'hano zake.

²⁶ One munhu yoyose yahaiwona kuwa kanayo nzila ya kumsondelela Mulungu mbali halukimilila lulimi lwake, munhu iyo kouvwizila moyo wake na nzila yake iyo haifaya chinhu bule. ²⁷ Nzila inang'hane ya kumsondelela Mulungu Tata niiyo ino, kuwataza wagane na wachiwa muna yamanhesa yawo na kukala kutali mwenyewo na mbuli zihile zili muna isi yose.

2

Lamulo kwa mbuli ya ubagulaji

¹ Ndugu zangu mweye wahuwila wa Mndewa wetu Yesu Chilisito, Mndewa wa utunhizo, sekemuwabagule wanhu. ² Yahawa munhu yeli na vinhu vingi kokwingila muna umting'hano wenu kavala mhete za zahabu na viwalo vinogile na iviya kokwingila mgati ngayengaye yoyaiyawale mawalo yadegeke. ³ One muhamuhishimu ng'hani munhu ija yoyayawale viwalo vinogile na kumulongela, "Kala hanhu hano hanogile," mbali momulongela ija ngayengaye, "Kala hano hasi," ⁴ vino uno siyo ubagulo vimwili? Vino kutagusa kwenu hakugaligwa na magesa yehile?

⁵ Mweye ndugu zangu tegelezeni, Mulungu kawasagula wanhu ngayengaye wa isi yose ino wawe na uhuwilo mwingi na kuhazi ufalume uja uyawalongele wanhu waja wowomulonda.

⁶ Mbali mweye mowazeha wanhu ngayengaye! Vino wanhu weli na vinhu vingi siyo wawo wodiliga zina na kumgalani kuna ichitala? ⁷ Vino wawo siyo waja wodiliga zina dinogile ng'hani da Mndewa ijo mweye mwing'higwe?

⁸ Mbali one muhategeleza lagilizo diya da chifalume fana viyandikigwe muna Yamaandiko Yelile, “Mulonde mkaya miyago fana vuilonda mwenyewo,” mwizakuwa motenda vinogile ng'hani, ⁹ Mbali muhawa wabagulaji wanhu, motenda uhasanyi na malagilizo ya Mulungu yowatagusa kuwa mweye mwa wabena malagilizo. ¹⁰ Kwaviya munhu yoyose yobena lagilizo dimwe muhala muna yamalagilizo ya Mulungu mbali kabananga mbuli imwe muhala, iyo kabananga yose. ¹¹ Kwaviya yeye yalongile, “Sekeuzini,” iviya kalonga, “Sekeukome.” Ivo one huzinile mbali kukoma, weye kudibena lagilizo jose. ¹² Longeni na sang'haneni fana wanhu wondawatagusigwe kwa malagilizo ya Mulungu yoyochitenda chiilegehe. ¹³ Mulungu hezamuwonela ubazi bule munhu yoyose hawawonela ubazi wamwenga. Mbali ubazi wohuma nhaguso.

Uhuwilo bila sang'hano udanganika

¹⁴ Ndugu zangu, vino vinoga munhu kulonga kana uhuwilo, mbali sang'hano zake hazilagusa ivo ivo bule? Vino uhuwilo uwo wodahaze kumulopolani? ¹⁵ Ihawa kuna ndugu, kolonda chiwalo na kabule ndiya ya kufaya, ¹⁶ yofaya choni kumulongela, “Hita kwa tindiwalo ukotele moto wigute,” bila ya kumwing'ha vinhu vake

va ugima? ¹⁷ Iviya uhuwilo wiidumwe bila ya sang'hano ufa umala.

¹⁸ Mbali munhu kodaha kulonga, “Munhu imwe kana uhuwilo mbali munhu imwenga kana sang'hano!” Nizakwidika, nilaguse viya munhu viyodaha kuwa na uhuwilo bila ya sang'hano na niye nizakulagusila uhuwilo wangu kwa sang'hano zangu. ¹⁹ Weye kohuwila kuwa Mulungu ni imwe, kotenda goya. Iviya Vinyamkela wohuwila na wogudemeka kwa kudumba. ²⁰ Weye mbozi! Vino kolonda kulagusigwa kuwa uhuwilo bila ya sang'hano haufaya bule? ²¹ Vino Bulahimu wasaho yetu katogoligwa vilihi kuwa kanoga haulongozi ha Mulungu? Katogoligwa kwa sang'hano zake, chipindi viyamulavile mwanage Isaka kuwa sadaka uchanyha ya chilingo. ²² Vino hamudaha bule kulola? Uhuwilo wake na sang'hano zake vitenda usang'hano hamwe, uhuwilo ugangamizigwa kwa sang'hano zake. ²³ Ivo Yamaandiko Yelile yatimiya yoyolonga, “Bulahimu kamuhuwila Mulungu na kwa ichimu cha uhuwilo wake, katogoligwa kanoga haulongozi wake kuwa katenda vinogile,” ivo Bulahimu katangigwa mbwiya wa Mulungu. ²⁴ Mowona kuwa munhu kotogoligwa kanoga haulongozi ha Mulungu kwa sang'hano zake na siyo kwa uhuwilo muhala.

²⁵ Iwa ivo ivo kwa mbuli ya malaya Lahabu, yeye katogoligwa kanoga haulongozi ha Mulungu kwa sang'hano zake, kwaviya kawahokela waja wapelemba wa Isilaeli na kuwataza wahite kwa kufosela nzila imwenga.

²⁶ Ivo, fana viya lukuli bila muhe ludanganika, ivo ivo uhuwilo bila ya sang'hano udanganika.

3

Kutawala lulimi

¹ Ndugu zangu, wengi wenu sekemuwe wafundiza kwaviya muvimanya cheye wafundiza chizapata nhaguso ng'hulu kufosa wamwenga.

² Cheye wose choikwala kwa nzila nyingi. One munhu yahaikwala kwa chiya chiyolonga, iyo kagangamala na iviya kodaha kulutawala lukuli lwake lose.

³ Loleni chokwika chinhu cha kulongozela muna imilomo ya falasi, kuwatenda wachitegeleze, na chodaha kuwalongoza kokose kochilonda.

⁴ Na jahazi iviya, ingawa ni kulu ng'hani na dosung'higwa na beho kulu, dodaha kuhindusigwa na ng'hafi ndodo ng'hani, dohita kokose koyolonda deleva.

⁵ Ivo ivo lulimi ni chiungo chidodo cha lukuli, nalo loigodela mbuli ng'hulu ng'hani. Lola moto mdodo wodaha kusoma mbago ng'hulu.

⁶ Iviya lulimi lulinga fana moto, lulimi ni chiungo chochimema wihi wa chila mbasakanyo muna ivilungo vetu, lulimi wofiliza lukuli lose. Lolunguza ugima wetu wose kwa moto na lulimi wenyewo wolunguza na moto woulawa jehanamu.

⁷ Munhu kodaha kufuga na kafuga kamala modeli zose za wanyama na ndege na wang'onzo wotambala na mazoka na viumbe va mwiibahali.

⁸ Mbali habule munhu yoyodaha kulutawala lulimi, lulimi ni chinhu chihile lumema sumu yigala udanganiko.

⁹ Kwa lulimi cheye chomwing'ha hewela Mndewa

na Tati yetu, kwa lulimi ulo chowaduwila wanhu wowaumbigwe kwa simwe da Mulungu. ¹⁰ Muumulomo uja uja molawa nhogolwa na duwilo. Ndugu zangu haifaya mbuli zino kuwa ivo. ¹¹ Vino nzasa imwe yolava mazi ya mulile na mazi ya munyu kwa hamwe? ¹² Ndugu zangu, vino mtini wodaha kwima zaituni hebu mzabibu kwima nhini? Nzasa ya mazi ya munyu haidaha kulava mazi ya mulile na mazi ya munyu.

Ubala woulawa kuulanga

¹³ Vino yelihi yeli na ubala na umanyi vomwili? Basi nayalaguse mbuli iyo kwa ugenzi wake unogile na sang'hano zake zinogile zozitendeka kwa kunyendanyenda na ubala. ¹⁴ Mbali muhawa na migongo yili na usungu na ndwagi mwiimizo yoyu na sekemulonde chila chinhu chiwe chenu, sekemuitogoze kulonga uvwizi kwa mbuli za kweli. ¹⁵ Ubala ulingile ivo haulawa kuulanga bule mbali wolawa muna isi, siyo wa Muhe wa Mulungu mbali wa chinyamkela. ¹⁶ Kwaviya hanhu hohose heli na migongo na ndwagi na kulonda chila chinhu chiwe chenu, hanhu baho hana kuiswela na chila sang'hano ihile. ¹⁷ Mbali ubala woulawa kuulanga wela na una tindiwalo lusita lose na uhole na wowategeleza na umema ubazi na sang'hano inogile na wabule ubagulo wala udelenya. ¹⁸ Mbuli zozimnogeza Mulungu zozilawa muna zimbeyu zozihandigwe na wanhu wowolonda tindiwalo.

4

Umbwiya na vinhu va isi

¹ Ng'hondo na ndwagi kumwenu volawa kulihi? Volawa muna zitamaa zenu za madambwa zozitowa mgati ya ng'huli zenu. ² Molonda chinhu mbali mwabule chinhu, mokoma na kuwona migongo, mbali hamdaha kupata, kwa ivo motenda ng'hondo na kuitowa. Mwabule chinhu kwaviya hamumpula Mulungu. ³ Iviya muhapula hamuhokela kwaviya mopula vihile, mopula vinhu muladi muvisang'hanile kwa tamaa zenu za madambwa. ⁴ Mweye wazinzi! Vino hamu-vimanyile kuwa mbwiya wa isi yose ni mwihwa wa Mulungu? Wanhu wowolonda kuwa mbwiya wa vinhu va isi ni mwihwa wa Mulungu. ⁵ Mogesa kuwa Maandiko Yelile yolonga bule viyalongile, "Mulungu kowona migongo ng'hani kwa ichimu cha muhe ija iyamwikile mgati yetu." ⁶ Mbali Mulungu kachitendela unovu ng'hani. Fana Maandiko Yelile viyolonga, "Mulungu kana udugi kwa wanhu woigoda mbali koweng'ha unovu wake wanhu waja woinyendanyenda."

⁷ Ivo mtegelezeni Mulungu. Muwe na udugi na Mwihi, nayo kezamkimbilani. ⁸ Mkwenhukileni Mulungu, nayo kezawakwenhukilani. Sunheni makono yenu mweye wahasanyi! Safyeni mizoyo yenu mweye wadelenya! ⁹ Muwe na usungu na lileni na kulila kwa giyo giyo na seko zenu zikaluke ziwe ndilo, na ndeng'helelo yenu igaluke kuwa luholoji! ¹⁰ Inyendeninyendeni haulongozi ha Mndewa, nayo kezamwinulani.

Lamulo kwa mbuli ya kuwalamulila nhaguso wakaya wayago

¹¹ Ndugu sekemuilonge vihile mweye kwa mweye, yondayamulonge vihile ndugu yake na kumulamulila nhaguso ya Mulungu, iyo koyalanga vihile na kuyalamulila nhaguso malagilizo ya Mulungu. One uhayalamulila nhaguso malagilizo, basi weye huyasondelela malagilizo bule, mbali koyalamulila nhaguso. ¹² Mulungu yaidumwe yokwika malagilizo na yotagusa. Yeye yaidumwe yoyodaha kulopola na kunanga. Ivo weye iyo yelihi youwalamulila nhaguso wakaya wayago?

Lamulo kwa mbuli ya magoda

¹³ Nitegelezeni mweye womulonga, “Diyelo hebu igolo chizahita kudibululu dimwenga mwaka mgima chizachuuza vinhu kupata faida.” ¹⁴ Mbali hamuvimanyile ugima wenu vondauwe igolo! Mweye mulinga fana kungugu dodilawilila kwa lusita luguhi na kahalawa. ¹⁵ Ila molondeka kulonga vino, “One Mndewa yahalonda, chizakala na kutenda vino hebu viya.” ¹⁶ Mbali lelo moigoda na kuitogoza, magoda yose yalingile ivo yeha.

¹⁷ Ivo munhu yoyayamanyile yanogile yoyolondeka kutenda mbali hayatenda, munhu iyo kasang'hana uhasanyi.

5

Lamulo kwa wanhu weli na vinhu vingi

¹ Lelo tegelezeni mweye wanhu muli na vinhu vingi! Lileni na kuwa na giyo giyo kwa ichimu cha magayo yondayamwizileni! ² Vinhu venu vingi viwola na viwalo venu vidigwa na muswa. ³ Zahabu yenu na hela

yenu vingila ng'hutu, na ng'hutu iyo izakuwa ukalangama kumwenu, nayo izakuja ng'huli zenu fana moto. Muimemezela ngama siku za uhelelo. ⁴ Hamuwalihile bule wanhu wahunile muna imigunda yenu. Tegelezeni viwolongelela! Uyalazi na ndilo za wahunaji vihulikika na Mndewa yeli na ludabwa. ⁵ Mukala muna isi kwa kuideng'heleza na madabwa. Muineneheza mumala kwa zuwa da kuchinjigwa. ⁶ Muwalongeleza nhaguso na kuwakoma wanhu wanogile haulongozi ha Mulungu, iwawo hawawatendele udugi.

Ufunya umoyo na mapulo

⁷ Ivo ndugu zangu funyeni umoyo mbaka Mndewa vondayeze. Lola, mulimi kogozela mazao yake ya isi yoyolondeka ng'hani, kofunya umoyo kwandusila mvula za munhando na za kugobola. ⁸ Na mweye iviya funyeni umoyo na imeni chigangamale muna uhuwilo, kwaviya kwiza kwa Mndewa kwahabehi.

⁹ Ndugu sekemulongelele mweye kwa mweye muladi sekemwize kulamuliligwa nhaguso na Mulungu. Niiyo Msemi yeli habeli kwiza. ¹⁰ Ndugu, muhalonda kuwona simwe da ugozelo muna yamanhesa na geseni kusonhela walotezi wa Mulungu wowagalile usenga kulawa kwa Mndewa. ¹¹ Chowatanga waja watemiligwa mate na Mulungu wowagozele. Muhulika mbuli ya kufunya umoyo kwa Ayubu na movimanya viya Mndewa viyamtendele kuuhelelo. Kwaviya Mndewa kamema ubazi na unovu.

¹² Ndugu zangu, kufosa yayo yose, sekemuilahe kwa ulanga wala kwa isi wala kwa chinhu

chimwenga chochose, ila “Wona” yenu na iwe wona na “Siyo” yenu na iwe siyo, baho hamwizalongeligwa nhaguso na Mulungu.

¹³ Vino kuna munhu kumwenu kapatigwa na yehile? Nayatose kwa Mulungu. Kana moyo wa kusangalala? Nayembe nyila za nhogolwa.

¹⁴ Vino kumwenu kuna munhu mtamu? Nayawatange walala walangulizi wa bumbila da wahuwila wa Chilisito wamtambikile kwa Mulungu na kumboboda mavuta kwa zina da Mndewa.

¹⁵ Na kutambika kwa uhuwilo kwizamuhonya mtamu ija, na Mndewa kezamwinula, hata yahawa katenda uhasanyi wowose uja, Mulungu kezamulekelela.

¹⁶ Muilongele uhasanyi wenu mweye kwa mweye, na muipilile, muladi muhonyigwe. Mapulo ya munhu yanogile haulongozi wa Mulungu yofaya ng’hani na yana ludabwa lwa kusang’hana mvunyo.

¹⁷ Eliya kakala munhu fana cheye. Katosa kwa kuiyoha mvula sekeitonye, nayo haitonyile mwiisi kwa lusita lwa miyaka mitatu na miyezi sita.

¹⁸ Maabaho katosa kaidi, mvula itonya na isi ilava mazao yake.

¹⁹ Ndugu zangu, imwe wenu yahaga kwa mbuli ya kweli, na munhu imwenga yahambweleza kaidi, ²⁰ sekemuzimize mbuli ino, munhu yoyose yoyombweleza muhasanyi kulawa kuna zinzila zihile, kezaulopola muhe wa muhasanyi iyo kulawa muna iifa, na kezatenda Mulungu yamulekelele uhasanyi wake mvunyo.

Biblia Ching'hwele The New Testament in Kwere

copyright © 2014, 2019 The Word for the World and Pioneer Bible Translators

Language: Kwere

Translation by: Pioneer Bible Translators and The Word for the World

Contributor: Pioneer Bible Translators

For more information, visit pioneerbible.org or twftw.org

NT © 2014 Pioneer Bible Translators and The Word of the World; OT © 2019 Pioneer Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-06-21

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source files dated 29 Jan 2022

45889645-bcee-5a46-b79c-9beb4b49c6a0